

Тошкент—Скопле: «Дўстлигимиз абадий»

Биродарлашган шаҳарлар экрани қардошлиқни куйламоқда

Ўзбекистон телевидениеси орқали Македония Социалистик Республикаси — унинг пойтахти Скопле телевидениеси программасининг намоиши нҳюсиета етмоқда. Скопле радиоси ва телевидениеси бош директори Стоян Димовски бошчилигидаги Македония делегацияси республикамиза пойтахтига меҳмон бўлиб келди. Мухбирларимиз Э. Адайкина ва А. Пулатов делегация бошлиғи Стоян Димовски билан учрашиб, ундан биродарлашган Скопле шаҳри ҳақида, Ўзбекистон билан ўрнатилган дўстлик алоқалари ҳақида гапириб беришни сўрашди.

— Биз Македония телекомпанияси билан бирга эзодинлик эришган. Республикада 2 миллионга яқин киши, асосан македонлар, шунингдан албан ва турк халқларининг вакиллари истиқомат қилишади. Пойтахтимиз Скопле пойтахт билан биродарлашган. Иккала пойтахт бошдан кечирган табиий офат — зилзила шаҳарларимизни янада яқинлаштирди ва катта дўстлиқни бошлаб берди. Утган йилнинг сентябрь ойида Ўзбекистон вакиллари Скопледа бўлишди. У. Бурҳонов бошчилигидаги республикамизга телевидениесининг вакиллари телевизион кўрсатувлари тур-

— Скопле ҳам Тошкент каби иккинчи ёшлигини бошидан кечирмоқда. Бу кенг проспеклар, кўчалар, уйлар, боғлар, маданият ва маъмурий марказлар, яхлит уй-жой кварталлари бизнинг ўлкамиздаги қишлоқ хўжалигини ишлаб чиқариш, улкан ирригация лойиҳалари, «оқ олтин», табиат гўзалликлари, маданият едорликлари ҳақида тўла тасаввуримиз бор. Биз телевидениемизда кўрсатилган Комила исмли қиз ҳақидаги фильм томошбиларимизда катта қизиқини уйғотди.

— Шу нарсани айтиш ўттиш кераки, эранда Совет Ўзбекистони билан таниш-



С. СУРАТДА: делегация бошлиғи С. Димовски Ўзбекистон телевидениеси кўрсатувидида қатнашмоқда.

ТОШКЕНТ ТАРИХ САҲИФАЛАРИДА

Шаҳарлар тақдирини ҳам одамлар тақдирини ҳам ўқийди. Бахти—бахtsiz; омади келган—омади келмаган. Уларнинг ҳам бахтиёр дамлари, гуссади даққалари бор. Баъзилари эса замон изгиринлари тугабди шўхрат тожини дарвишлик кўлиги билан алмаштирибди. Урта Осиёдаги бир вақтлар обод ва кўркям бўлган Утро, Кот, Марв каби шаҳарларнинг бутунги кунда ўзининга маълум. Боласоғунинг эса ўрни ҳам маълум эмас. Кўҳна Урганч (Гурганж) Чингиз яғмосидан кейин қаддини тиклаб олмади. Амударёнинг юқориқирғида Янги Урганч қад кўтарди. Самарқанд, Бухоро, Хива каби ўлка тарихининг қорраҳаларида турган қадим шаҳарларимиз янги давроннинг ҳам ғуваҳи бўлибдилар. Ўзларининг янги ҳаётларини бошладилар.

Шаҳарларнинг одамлариникига ўхшаш ўз ҳаёт йўли, тақдир бўлсада, уларнинг ҳаёт ва умр ўзгачалари беҳимкисдир. Уста Шайхзода айтадиган, «шаҳарлар боқийдир, умр ўткинчи».

Улкамизнинг тарих ва маданиятида Шарқ Фарбга машҳур шаҳарларимиз қаторида кўҳна Тошкентнинг ўрни беҳимкор. Буюк Беруний «Осорул боқий...» («Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар») асаринда жасад тарихининг энг муҳим саналарини қиссий аниқлашда Эрон, Миср, Рум, Хитой, Хинд, Славян қабилар қаторида «тудун» лақаби билан зориқилган «Шош подшоҳларини» ҳам муражаат қилган эди. Улка тақдирини алғовдағов қилган воқеалар Тошкент тақдирини ҳам ойнадек акс этди: VIII асрда Шош араб истилосига энг қаттиқ қаршилик кўрсатган кўрғонлардан бўлди. Мўғул Босқини олдидан эса стратегик мақсадлар учун Мухаммад Хоразмшоҳ томонидан байрон қилинди. Темирлар, хусусан Улугбек даврида у яна қад ростлади.

Шарқ Фарбин бир-бирига боғловчи Буюк илқ йўлида жойлашган Тошкент жаҳоннинг қатор халқлари, мамлакатларни ўртасида алоқаларда фаол иштирок қилди. Моддий, маънавий маданият намуналари яратишда ўз хиссасини қўша олди. Масалан, пахтаи олинги. Пахта — халқимизнинг миллий ифтиخори, пахтакорлик қон-қонимизга сингиб кетган ота касбиями. Лекин биз унинг тарихини кўпда ҳаёлимизга келтиривермайми. Пахта ҳақидаги биринчи кен тушушча (илқ маълумот эраимизгача бўлган 694 йилдаги Осурия эзувида учрайдиган) гарчи VI аср Хитойга нисбат берилса ҳам уни бу мамлакатда экин ва маданийлаштириш учун аслида IX—X асрларда Урта Осиёдан олиб ўтилган экан. X аср араб сайёҳлари Бухоро, Самарқанд Марв қаторида Тошкент шаҳарларининг ҳам Мағрибул Машриқдаги шўхратидан кўл гапирадилар.

1285 йилда Чоң (Тошкент)да туғилиб, Самарқанд, Бухорода таҳсил кўрган, бир тақозом хол билан 1322 йилда Дехлига кетиб, шэр ахли орасида «маликуш шуаро» (шоирлар шох), «фахруз замон» (замон фарри) унонларига мушарраф бўлган Бадриддин Чоңий ўз нисбат-таҳаллуси билан умрининг охиригача ифтихор этди. Олис ватандошимизнинг номи ва шўхратини етиб келган 35 минг байлик «Шоҳнома»си, сакланиб қолган айрим қасдалари уни ўз даврининг улў сўҳандон-доншмандларидан бўлганлигига оидин далил. Машҳур таърихнивис Давлатшоҳ Самарқандий эса «Мавлоно муаззам Алоуддин Шоҳияни» «Илми ҳикматда замонасининг яқоси» деб таъриф этган ва «Мирзо Улуғбекнинг шарофатли даврида мактабда чиққан олимлар» сирасига киритган эди. XV асрда яна бир Тошкентлик шoir Улоий Шоҳий ўша давр шеърининг энг бошқиси ва одил ҳаками Алишер Навоий эътирофига муассар бўлди. Буюк шoir Улоий Шоҳий билан бўлган мулоқотини, муаммо айтишганини мамнуният билан тилга олди. Унга «Мажлисул нафосин»дан ўрин берди.

Бу шаҳар зарбардаст шoir ва олим, шажоатли саркарда Заҳриддин Мухаммад Бобир қалбига ҳам беҳиш экан. У аср араб саркарлари Чоңий Юнусонинг қиз эди. «Ул фуруғатга Тошканд айлоти Умаршайх мизро тасаруфидида эдиким, китобларда Шош битирлар, баъзи Чоң битирларким, «камони чоңий андин «бораттур...» деб эъзди Бобир ва 1497—1502 йилларда «хон додаси билан бўлган учрашуварини»

машҳурга муаллим ва мураббийлик қилди... Адиб умрининг охиригача шу ерда яшади. 1566 йилда шу ерда вафот этди. Машҳур «Бадоуел воқо»еда гўзал Тошкентга кенг ўрин берди. Унинг таъриф-таъсирини жуذا баланд тутди. Адиб Тошкент билан илк учрашуварини шундай тасвирлаган эди:

«Бир шаҳар кўрдимки... атрофида Кейовус биноларидан қорбоғлар бўлиб ундан Эрам боғининг дилда деб бордир... Суз тўла ховуларини сарф чашмасидан нусхадир... Арик бўйида илфурат гулларидан кўйилган навраста сабзалар гул қилиб дилбарлар нозик лабидида қатдек кўриларди. Сарв, арзар дарахтлари уел рўҳларвар дилрабо қоматлари қабл назарга ташланарди. Кимки бу жаннатиниш боғ дарвозасига қадам қўйса, гайб олами фаршасидан муборак «бу жаннат боғларига хуш келибсиз!» сўзларини эшитарди...»

Адиб шигъи мевасини кўтаролмай қомати фекса қолдек бўкилган серқоз дарахтларини, дилбарлар ёногини эсга солувчи қирмиш олмапар, сервус латиф шафтоллар, чиний ноқлару жаннат меваларидан ҳам беҳорқ беҳиларини завқ-шавқ билан таъриф этди. Оғир қарвон нарсидега бу таъбир ва таъсирдан кўнгли тўлмайди. Шейрга кўчади.

Адиб бир шаҳарки
жаннатларидан,
Хижолатдин жаннат сийнаси
қондир.

деб эъзди. У шундай бир шаҳарки, ўзга турлардаги подшоҳлардан бундаги гадоллик улўроқ. Негаки, унинг туғрун туғроқ эмас, тўғиб, суви эса оби ҳаётдир. Йўқ, йўқ, оби ҳаёт эмас, ундан ҳам муътабарроқ. Оби ҳаёт унинг қиссидеа хижолатдан зулматга чекилади. Унинг ҳавоси ўликка жон бағишловчи Исо нафасиде. Йўқ, аксинча. Уша Исонинг ўзи Тошкент ҳавосини орау қилади... Шоир Восифий Тошкентини шундай таърифлаган эди.

Восифийдан салкам тўрт юз йил кейин, 1916 йилда Тошкент ҳақидаги шундай эътирофга дуч келимази: «Мен Тошкентдагидай беодад соя-салқин дарахтларини, кўчаларини ҳар икки ёнида шарқираб оқиб турувчи муздай ариқларни дунёнинг бирор ерида учратиш мумкин эмас, деб ўйламан. Мен Парижининг бульварларини кўрдим, Тошкенткига ўхшата олмадим».

Даврининг эътиборли газетларидан бўлган «Вактининг муҳбири Ш. Мухаммадворов Тошкент ҳақидаги таасиротини шундай ифодалаган. Гўзал Тошкентнинг фузункор «табиати, боғроғлари таърифиде салкам тўрт аср чегарасида айтилган бу иккинчи гапда яқинлик жуذا кўп бўлса-да, аслида шаҳарнинг ижтимоий-сиёсий ҳаётида улкан ўзгаришлар юз берган эди. Хусусан, ўтган асрнинг иккинчи ярмида Урта Осиё Россияга қўшиб олинган, у янги ташкил топган Туркистон ўлкасининг сиёсий, иқтисодий ва маданий марказига айланиб қолди. Мактаб-маорифда жиддий силжиш бўлди. Матбаачилик йўлга қўйилди. Театр ва театрчилик ташкил топди. Адабиёт ва адабий ҳаракатчилик жонланди. Энг муҳими, ижтимоий-озодлик гоғларни айла бошлади. Бир сўз билан айтганда, ўлка Тошкент тилсимолида тараққиётнинг янги босқичига кирди.

Тошкент ўзбек демократик адабиётига асос солган муҳимий қарашларининг шаклланишига катта таъсир кўрсатди. Мазрифатчилик адабиётини бошлаб берган Фурқат тақдирини ҳал қилувчи роль ўйнайди. Ўз навбатида Фурқатнинг Тошкент савҳатлари, Фурқатнинг бу ердаги иккинчи йиллик ҳаёти ва фаолияти пойтахтдаги адабий жаҳарин учун ҳам фойдаланиш ва самарали бўлди. Муҳимий ва Алмаий иқодий ҳам, қорлиғи, Камийнинг Фурқат таъсирини ҳам таърифатчилик шеърлари, умуман Тошкентда юзга келган қизгин адабий ҳаракатчилик бунга оидин далил.

1892 йилининг июнида Тошкентда «Вабо исёнин» номи билан тарихга кирган кўзголон юз берди. Муҳимий Туркистон озодлик тарихининг ёрқин саҳифаларидан бўлган маъзур кўзголоннинг ташкилотчиларидан, фаол иштирокчиларидан бири Инъомхўжа шеър бағишлади. Унинг беҳаврид вафотидан «юз афсус» келди. Фурқат оли. Истамбулдан соғиниб тилга олган Аҳмадхўжа юзбوشي 1892 йилги кўзголонда фаол қатнашгани учун Туркистон округ ҳарбий суди томонидан ўлим жазоси ҳукм қилинган Аҳмадхўжа Аб-

МАҲОН ОЙНАСИ

ТАСС ВА АПН МУХБИРЛАРИ ХАБАР ҚИЛАДИЛАР

Программа амалда

СОФИЯ. Врца шаҳридаги химия комбинатида Болгария химия санаетида биринчи технолог жарабини бошқариладиган автоматлашган система ишга тушди. Бу система машиналарнинг иш умумини бир неча баравар оширди ҳамда энергия ва табиий газ сарфини анча камайтирди. Ишлаб чиқаришни автоматлаш миллий программасига мувофиқ Врца комбинатида автоматлаштирилган бошқариш системаси жорий этилди. Бу программа санаетда ҳар хил элктрон ҳисоб-машина а л а р и дан фойдаланишни, рақамли программа билан бошқариладиган металл қирқувчи станоклар, робот ва манипуляторлар кенг қўламда ишлатилишини кўзда тутди. Бир қанча корхоналарда бутун-бутун технология жарабларини комплекс равишда автоматлашга секин-ас-та ўтила бошлади. Саккизинчи беш йилликда мамлакатнинг 75 та машинасозлик заводларида авто-

КУРОРТ ГЎЗАЛЛАШМОҚДА

ПРАГА. Бу йил Карлови Вари шаҳрининг шифохоналари қарийб 80 мингта яқин ишни даволади. Бутун дунёга машҳур курорт шу йил ўзининг 625 йиллигини нишонлайди. Карлови Вари бу юбилейни ўз курорт базисини янгилаш айти қизилган пайтда кўтиб олмақда. Шаҳарнинг асосий архитектура едорлиғи — Чехословакия — Совет дўстлиги колонидасти тазмирланмоқда. Энг катта «Империал» санаторийсини катта чуқурлик хавозалар қуровида бўлиб, ҳозир унинг ёнига янги ховуз ва кинизол корпуслари қурилмоқда. Ер остида Карлови Вари курортларида даволана самарасини оширишда катта-катта муваффақиятларга эришилди. Беморлар минерал сувини ичиб туришлари ёнига ўнлаб янги процедура-лар ҳам қўшилдики, диабет, асаб, тери касалликлари ва бошқа катта касалликларни даволашга ёрдам беради.

МОЛИЯВИЙ ЖАҲАЛ

МАДРИД. Испанияда мамлакатнинг бутун тарихидаги энг катта молиявий жаҳаллардан бири бошланди. Бу жанналда 97 та турли санает фирмалари ва корхоналари, социал таъминот системасининг қўпгина юқори мансабли амалдорлари қўли бор. 36 киши қамқоққа олинди, яами 178 та жиноий иш қўзғатилди. Дастлабин тергов давомида аниқланганича, 50 дан кўпроқ каталонлардан корхона эгаси товланмачиликка эгаси солган. Улар социал страхование фондида қонунда белгиланган ақратмани тўламаганлиги айтилиб, давлатнинг баъзи амалдорлари билан пинҳона тил бирктиришни йўлга қирганлар. Халиги амалдорлар тўлагани лозим бўлгандан анча камроқ миқдордаги ақратмани катта пул эвазига расмийлаштириб келганлар. Натиянда давлат ҳазинасига қарийб 2,5 миллиард песета кам маблағ тушган. Тергов комиссияси составига кирувчи меҳнат министрлигининг экспертилари, пировард патнажда бу маблағ 20 миллиард несетадан олиб кетиши мумкин, деб ҳисоб-ламоқдалар.

«СИР» ОЧИЛАДИ

Бир замоналар португалиялик буюк саркар, ёҳ Христофор Колумб кхаллақларнинг Европада Америкага бемалол учиб бора олишини кузатган. Бу мити ҳашаротлар жузда нозик қанотлари билан соатига эллик километр масофаларга учиниға қодирларди. Лекин азрдинамича қонунлари назарга олинса, капалаклар керак. Олимлар секинлаштирилган кино сури нимда? СССР Фанлар академиясини Жоиворлар эволюцион морфоло-

ОЛМОС ҚОР

Ливермор (АҚШ) ширми фарзани илгари шайридаги илмий лабораториянинг раҳ-барини Мерин Росс, Уран ва Нептун планеталари қаттиқ қўл метан газлари билан эмас, балки, ҳақиний олмос қуқунлари билан қопланган, деган

ДИҚҚАТ, ЯНГИЛИК! ЧИКИНДИЛАРДАН ФОЙДАЛАНИБ

Тошкент политехника институтининг му-тахассислари ишлаб чиққан янги гидрозо-лицион ва коррозияга қарши қоплама ва ер ости темир бетон ва металл конструкцияларининг мустаҳкам ҳи-мом қилинишини таъ-минлайди. Бундай қоплама та-ёрлаш учун «Фергана-нефтеоргсинтез» бир-

Редактор Ш.О.УБАЙДУЛЛАЕВ

3 ТОШКЕНТ БЕТЛОҚИШИ 18 ФЕВРАЛЬ, 1983 й.

